

ULUSLARARASI ÖRGÜTLER HUKUKU:
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
SİSTEMİ

Prof. Dr. Erdem Denk

Ankara Üniversitesi

Siyasal Bilgiler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

Mart 2024, Ankara

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Uluslararası Örgütler Hukuku:
Birleşmiş Milletler Sistemi
Prof. Dr. Erdem Denk

Kapak ve Sayfa Düzeni: Gamze Uçak
©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.

1. Baskı: Şubat 2015, Ankara

2. Baskı: Mart 2019, Ankara

3. Baskı: Mart 2024, Ankara

ISBN No: 978-605-4627-95-0

Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

Baskı:

Dedemat Matbaacılık

Sertifika No: 70086

Melih Gökçek Bulvarı 1447 Cadde No: 37

İvedik Organize Sanayi Yenimahalle-Ankara

Tel: 0507 932 59 30

Dağıtım:

Siyasal Dağıtım

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

ULUSLARARASI ÖRGÜTLER HUKUKU:

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİSTEMİ

Kısaltmalar

- AA:** *Agreement on Agriculture* (Tarım Antlaşması)
- AB:** Avrupa Birliği
- AGİT:** Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
- BM:** Birleşmiş Milletler
- BRICS:** *Brazil-Russia-India-China-South Africa* (Brezilya-Rusya-Hindistan-Çin-Güney Afrika)
- DSÖ:** Dünya Sağlık Örgütü
- DTÖ:** Dünya Ticaret Örgütü
- ECOSOC:** *Economic and Social Council* (Ekonomik ve Sosyal Konsey)
- EPB:** Evrensel Posta Birliği
- FAO:** *Food and Agriculture Organization* (Gıda ve Tarım Örgütü)
- GATS:** *General Agreement on Trade in Services* (Hizmet Ticareti Genel Antlaşması)
- GATT:** *General Agreement on Tariffs and Trade* (Gümrük Tarifleri ve Ticaret Genel Antlaşması)
- GDO:** Genetiği değiştirilmiş organizmalar
- IBRD:** *International Bank for Reconstruction and Development* (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası)
- ICAO:** *International Civil Aviation Organization* (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü)
- ICSID:** *International Centre for Settlement of Investment Disputes* (Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözüm Merkezi)
- IDA:** *International Development Association* (Uluslararası Kalkınma Birliği)
- IFAD:** *International Fund for Agricultural Development* (Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu)
- IFC:** *International Finance Corporation* (Uluslararası Finans Kurumu)
- ILO:** *International Labour Organisation* (Uluslararası Çalışma Örgütü)
- IMF:** *International Monetary Fund* (Uluslararası Para Fonu)

- IMO:** *International Maritime Organisation* (Uluslararası Denizcilik Örgütü)
- IPCC:** *Intergovernmental Panel on Climate Change* (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli)
- MC:** Milletler Cemiyeti
- MIGA:** *Multilateral Investment Guarantee Agency* (Çoktarafli Yatırım Garantisi Ajansı)
- NATO:** *North Atlantic Treaty Organisation* (Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü)
- NGO:** *Non-Governmental Organisations* (Hükümetler-dışı uluslararası örgütler - sivil toplum örgütleri)
- SDR:** *Special Drawing Rights* (Özel Çekme Hakları)
- TRIPS:** *Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights* (Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması)
- UAD:** Uluslararası Adalet Divanı
- IAEA:** Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı
- ICJ:** Uluslararası Ceza Mahkemesi
- UNCTAD:** *United Nations Conference on Trade and Development* (BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı)
- UNDG:** *United Nations Development Group* (BM Kalkınma Grubu)
- UNESCO:** *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* (BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
- UNIDO:** *United Nations Industrial Development Organization* (BM Sınai Kalkınma Örgütü)
- UNWTO:** *World Tourism Organization* (Dünya Turizm Örgütü)
- USAD:** Uluslararası Sürekli Adalet Divanı
- ITU:** Uluslararası Telekomünikasyon Birliği
- vd.:** ve devamı
- WIPO:** *World Intellectual Property Organization* (Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü)
- WMO:** *World Meteorological Organization* (Dünya Meteoroloji Örgütü)

Sunuş

Uluslararası örgütler ve özellikle de Birleşmiş Milletler (BM), “uluslararası ilişkiler disiplini”nin önemli çalışma alanlarından birisi. Öte yandan, özellikle BM’nin güncel dünya siyaseti gelişmeleri çerçevesinde genel okuyucunun ilgisini çektiği de rahatlıkla söylenebilir. Zira BM gibi uluslararası örgütler, kurumsal yapıları, kendi karar alma mekanizmaları, yarattıkları hukuk kural-ları ve uygulamaya geçirebildikleri “ayrı/bağımsız politikaları” düşünül-düğünde devletlerden ayrı birer özne/aktör olarak görülebilmekte. Öte yandan, bir uluslararası örgüt ya da genel olarak uluslararası sistem içerisinde bir şe-kilde ön plana çıkan kimi devletlerin bu aktörlerin kendi lehlerine kararlar almasını sağlayabildiği de açık. Dolayısıyla, uluslararası örgütlerin nasıl ve neden kurulduğu, uluslararası sistem içerisinde nasıl bir ihtiyaca tekabül ettiği ya da nasıl bir işlev gördüğü gibi soruların yanıtı aslında genel olarak küresel siyaseti anlamak açısından önem taşıyor. Bu alanı daha da ilginç kılansa, sade-ce uluslararası teori/politika ve uluslararası hukuk çalışmalarının kesişim nok-tasında yer alması değil, siyaset bilimi ve (siyasi) tarih gibi yan disiplinleri de doğrudan ilgilendirmesi. Zira başta BM olmak üzere her bir örgütün “ulusla-rarası sistem” içerisinde bir anlamı var ve ancak bu bağlamda analiz edilirse görece daha bütüncül bir şekilde anlaşılabilir durumda.

Bu anlayıştan yol çıkan çalışmada, “BM sistemi” örneği üzerinden ulusla-rarası örgütler sadece kendi kurumsal yapıları ve işlevleriyle sınırlı bir şekilde değil uluslararası sistem içerisinde konumlandırılarak ele alındı. Hem potan-siyel üyeleri, hem benimsediği görev ve yetkiler hem de kendisine atfedilen önem ve değer açısından “evrensel iddialı” olan BM bu anlamda çok iyi bir örnek aslında. Zira bir anlamda öncülü olan Milletler Cemiyeti (MC) deneyi-minin de etkisiyle şekillendirilen yapısı, yetkileri ve işleyişi düşünüldüğünde, çokça tartışılmakla birlikte, bu “dünya örgütü”nün günümüz uluslararası ilişkiler ve hukuk sisteminin temel ayaklarından birisi olduğu rahatlıkla söy-lenebilir. Üstelik özellikle BM Güvenlik Konseyi’ne yapısı üzerinden getirilen eleştirilerin analiz edilebilmesi için uluslararası sistemin genel/yapısal özellik-leriyle birlikte bu türden itirazların geçmişten günümüze ön plana çıktığı dö-nemlerin koşullarına bakmak da gerekmektedir. Dolayısıyla, çalışma boyunca

yapılmaya çalışıldığı gibi, bu örgütü, getirdiği sistemi ve ilgili tartışmaları anlamak için aslında “uluslararası ilişkiler”in ve “uluslararası hukuk”un temel mantığını da sürekli akılda tutmakta yarar var. Zira uluslararası siyaseti anlamak için BM’yi bilmek ne kadar gerekiyorsa, BM de ancak uluslararası siyaset üzerinden ve bağlamında anlaşılabilir.

Her ne kadar çalışma temelde BM örgütüyle birlikte “BM Uzmanlık Örgütleri” olarak bilinen yapıları da içerecek şekilde “BM sistemi” üzerine olsa da, hemen yukarıda vurgulanan kaygılar nedeniyle ilk bölümde uluslararası örgütlerin genel özellikleriyle MC deneyimi de ayrıntılı olarak ele alındı. Temel hedef-genel okuyucu kitlesi de akılda tutularak- BM sistemini uluslararası ilişkiler ve uluslararası hukuk açısından işleyen lisans ve lisansüstü programlarına bir kaynak ders kitabı hazırlamak olduğu için, akışı kolaylaştırması açısından dipnot verme yöntemine başvurulmadı. Bunun yerine her bir ana bölümün sonunda genel bir okuma listesi verildi. Zaten ağırlıklı olarak çalışmanın ilgili bölümlerinde çizilen perspektiften yapılan yorumlar dışında kullanılan olgusal verilerin çoğu anonimleşmiş durumda. Kurucu metinler ve örgüt organları kararları gibi resmi bilgiler içinse ilgili örgütlerin resmi internet sayfalarından yararlanıldı. Türkiye’nin taraf olduğu örgütlerin kurucu metinleri için Resmi Gazete’de yayınlanan resmi çeviriler esas alınsa da, günümüz Türkçesine uyarlama ya da daha uygun anlamı yakalama adına kimi küçük düzenlemeler yapıldı. Ele alınan konuları uluslararası ilişkiler ve uluslararası hukuk sistemi içerisinde -akışı bozmadan- konumlandırmak açısından yararlı olabilecek pek çok “yan bilgi”yse kutular ve açıklama bölümleri şeklinde verildi. Nihayet hem konuyu bir ölçüde de olsa “canlandırmak” hem de çalışmadaki bilgileri desteklemek için ilgili pek çok resme yer verildi. Üçüncü Baskı için gerekli güncellemeler ve düzenlemeler dışında MC Misaki’nin Türkçesi de kitabın sonuna eklendi.

Büyük ölçüde 2006’dan bu yana Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünde verdiğim “Uluslararası Örgütler” dersinin notlarına dayanan bu çalışma için ilk teşekkür bu dersi alan tüm öğrencilere. Konuyu akla gelebilecek pek çok soruyu olabildiğince kapsayacak şekilde ele alma çabasını tetikledikleri için. Kitabın ilk taslağını okuyarak görüş ve önerilerini paylaşan Erel Tellal ve Nazan Bedirhanoglu’na, tasarımı yapan Gamze Uçak’a ve Siyasal Kitabevi sahibi Ünal Sevindik’e içten teşekkürler. Kitabın Üçüncü Baskı’ya ulaşmasını sağlayan okurlara da...

Sevim, Asya ve Leyla’ya minnet duygusuyla...

Erdem Denk
Cebeci, Ankara
Şubat 2015

İçindekiler

Kutu Listesi	15
Giriş	21

Birinci Bölüm ULUSLARARASI ÖRGÜTLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ VE MC DENEYİMİ

I. Uluslararası örgütlerin genel özellikleri	29
A. "Uluslararası örgüt" nedir?	29
1. Tanım sorunu	29
2. Uluslararası örgütlerin hukuk kişiliği	30
B. Uluslararası örgütlerin kurulma nedenleri	35
1. Bir "araç"/"ara yüz" olarak uluslararası örgütler	36
2. Bir "işbirliği" ve "ortak çözüm" mekanizması olarak uluslararası örgütler	41
a. Askeri ittifaklar	41
b. Ekonomik işbirliği örgütleri	44
c. Teknik-ortak sorunları düzenleyen örgütler	45
C. Uluslararası örgütlenme teorileri	51
D. Uluslararası örgütlerin kurumsal yapılanması ve işleyişi	55
1. Organlar	55
a. Sekreteryaya ve genel sekreterlik	56
b. Genel yetkili organlar	58
c. Özel yetkili organlar	60
2. Üyelik	62
a. Farklı üyelik statüleri	62
b. Üyelik koşulları ve üyeliğe kabul	65
c. Üyeliği askıya alma, üyelikten çıkarılma/atılma ve üyelikten çekilme	67
3. Oy hakkı ve karar alma usulleri	71
a. Temsil ve oy hakkı	71
b. Karar alma usulleri	73

i. Oylama yöntemiyle karar alma	73
ii. Konsensüs/oydaşma yöntemiyle karar alma	77
4. Bütçe	79
5. Bina ve tesisler	80
E. Genel değerlendirme	82
II. Milletler Cemiyeti (MC) deneyimi	85
A. MC'nin kuruluşunun tarihsel arka planı.....	86
B. MC'nin ana organları.....	97
1. Sekreteryaya	98
2. Kurul	101
3. Konsey	104
C. Kurul ve Konsey'de karar alma yöntemi	105
D. MC'nin (Kurul ve Konsey) yetkileri.....	107
1. Uyuşmazlıkların barışçıl çözümü ve zorlama tedbirleri.....	108
2. Silahsızlanma	113
3. Manda yönetimi	114
E. İlgili kuruluşlar	120
F. MC'nin dağılışı	122
Kaynaklar.....	127

İkinci Bölüm

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÖRGÜTÜ: KURULUŞU, YAPISI VE İŞLEYİŞİ

I. Kuruluş süreci ve genel özellikleri.....	133
II. Üyelik	151
A. Asıl/Tam üyelik.....	153
B. Gözlemci üyelik	156
C. Üyeliği askıya alma ve üyelikten çıkarma.....	158
III. BM bütçesi ve üye devletlerin katkıları	160
IV. BM'nin organları ve işleyişi.....	162
A. Genel Sekreter ve Sekreteryaya	162
B. Genel Kurul.....	168
C. Güvenlik Konseyi	173
1. Çalışma usulü	175
2. Yapısı	178
3. Karar alma ve veto yetkisi	182
4. BM'de reform arayışları kapsamında veto yetkisi tartışmaları	186
a. Veto yetkisine sahip devletlerce yapılan "içeriden" itirazlar	188
b. Diğer devletler tarafından yapılan "dışarıdan" itirazlar	192
D. Vesayet Konseyi.....	195

1. Temel özellikleri	195
2. Yapısı	197
3. Yeniden canlandırma arayışları	198
E. Uluslararası Adalet Divanı (UAD).....	200
1. Yapısı ve yetkisi	201
2. Yargı süreci	204
F. Ekonomik ve Sosyal Konsey (ECOSOC).....	208
Kaynaklar.....	215

Üçüncü Bölüm

ULUSLARARASI BARIŞ VE GÜVENLİĞİN KORUNMASI

I. Genel Kurul'un genel yetkileri.....	217
A. BM Antlaşması'nda Genel Kurul'a biçilen rol	217
B. Olağanüstü özel toplantı yetkisi: 377 (A) sayılı karar	220
1. Güvenlik Konseyi talebi	221
2. Üye devletlerin talebi	225
II. Güvenlik Konseyi'nin özel yetkileri.....	227
A. BM Antlaşması'ndan kaynaklanan özel yetkiler	228
1. Uyuşmazlıkların barışçıl çözümü (VI. Bölüm)	228
2. Uluslararası barış ve güvenliğin korunması (VII. Bölüm).....	230
a. Kuvvet kullanma yasağı ve meşru müdafaa hakkı.....	231
i. Meşru müdafaa hakkının niteliği	234
ii. Meşru müdafaa hakkını doğuran "silahlı saldırı"nın tanımı	235
iii. Meşru müdafaa hakkının hedefi ve orantılılık ilkesi	238
iv. Meşru müdafaa hakkının bireysel ya da kolektif kullanımı	240
v. Meşru müdafaa hakkının "geçici" karakteri ve Güvenlik Konseyi'nin asli yetkisi	241
b. Güvenlik Konseyi'nin silahlı kuvvet kullanımını içeren zorlama tedbirleri alma yetkisi	243
i. "Yetki devri": Güvenlik Konseyi'nin "uluslararası şiddet tekeli"	243
ii. "Uluslararası barış ve güvenliğin korunması"	248
(a) "Uluslararası barış ve güvenlik" kavramı	248
(b) Güvenlik Konseyi'nin "sınırsız takdir yetkisi"	252
iii. "Egemenlik devri": "Uluslararası" nitelemesinin anlamı ve içişlerine karışmama ilkesi	256
c. VII. Bölüm ("zorlama tedbirleri") kararlarının alınmasında izlenecek usul	267
d. VII. Bölüm kararlarının (zorlama tedbirleri) hukuksal niteliği ve hayata geçirilmesi	273

i. Silahlı kuvvet kullanımını içeren zorlama tedbirleri	274
ii. Silahlı kuvvet kullanımını içermeyen zorlama tedbirleri	276
B. Güvenlik Konseyi'ne diğer uluslararası örgütler tarafından verilen yetkiler	280
1. Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'yle verilen yetkiler	281
a. 13. madde sorunu	285
b. 16. madde sorunu	293
2. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'yla ilgili yetkileri.....	297
C. Uygulamada geliştirilerek kullanılan yetki: Barış Güçleri	307
1. Hukuksal dayanağı.....	307
2. Temel özellikleri	308
3. İlgili tartışmalar	311
Kaynaklar.....	314

Dördüncü Bölüm

“BM SİSTEMİ”Nİ OLUŞTURAN UZMANLIK ÖRGÜTLERİ

I. Genel Özellikleri.....	317
II. Küresel iletişim-ulaşım-kültür-altyapı ağları oluşturan örgütler	322
A. Evrensel Posta Birliği.....	322
B. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği	327
C. Uluslararası Denizcilik Örgütü	330
D. Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü	332
E. Dünya Meteoroloji Örgütü	335
F. Dünya Sağlık Örgütü	339
G. Dünya Turizm Örgütü	344
H. BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü	346
III. Küresel ekonomi-ticaret-finans ağları oluşturan örgütler	351
A. Gıda ve Tarım Örgütü.....	351
B. Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu	355
C. BM Sınai Kalkınma Örgütü	356
D. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü.....	359
E. Uluslararası Çalışma Örgütü	365
F. Bretton Woods İkizleri ve Dünya Ticaret Örgütü	371
1. Uluslararası Para Fonu	375
2. Dünya Bankası Grubu	385
a. Yapısı ve Yönetim	386
b. Bileşenleri.....	387
i. Dünya Bankası	387
ii. Uluslararası Finans Kurumu.....	390
iii. Çoktarafli Yatırım Garantisi Ajansı	390

iv. Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözüm Merkezi	391
3. Dünya Ticaret Örgütü	393
Kaynaklar.....	398
Sonuç.....	401
Ek: Milletler Cemiyeti Misakı	405
İndeks	417

Kutular

Hükümetlerarası örgütler ve uluslararası örgütler	21
Uluslararası örgütlerin kuruluş süreci/biçimi	35
ABD’de 11 Eylül Saldırıları sonrası BM tartışmaları.....	52
Üyelik başvurusu-Üyeliğe davet.....	65
Bölgesel ya da sınırlı örgütlere üyelik	66
Küba’nın Amerikan Devletleri Örgütü üyeliğinin askıya alınması	68
ABD’nin uluslararası politikada yükselişi.....	89
ABD’nin Birinci Dünya Savaşı’na girişi	90
Açık kapı/ticaret ve denizlerin serbestliği	91
ABD izolasyonalizmi ve MC’ye üye olmama.....	92
Bolşevik/Ekim Devrimi ve SSCB’nin kuruluşu.....	93
MC Misakı.....	96
Gizli diplomasi ve antlaşmaların tescil sorunu	97
Esperanto	99
Türkiye’nin MC üyeliği.....	102
MC’de uyuşmazlıkların barışçıl çözümü ve “zorlama tedbirleri”	109
Kuvvet kullanılmasının yasaklanması girişimleri	111
İkinci Otuz Yıl Savaşları (1914-1945)?	113
<i>Encomienda</i> sistemi	116
MC Misakı madde 22	119
SSCB’nin MC’den atılması	124
İspanya İç Savaşı (1936-1939)	124

MC-BM ilişkisi.....	129
BM Örgütü ve BM sistemi	130
İkinci Dünya Savaşı’nda Müttefikler.....	135
Vichy Fransası ve Hür Fransa.....	136
Savaşta siviller	137
Dört Özgürlük.....	139
Yüzdeler Anlaşması	144
Türkiye’nin Almanya ve Japonya’ya savaş ilanı.....	146
BM Antlaşması’nda değişiklik usulü (madde 108)	146
“Düşman Devletler”le ilgili geçici hükümler.....	147
İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesi	147
Atom bombaları	148
BM’nin merkezi	149
BM ve İnsan Hakları	152
Filistin ve BM.....	157
<i>Apartheid</i> Rejimi	159
Endonezya’nın üyelikten “çekilme” ve BM’ye geri dönme kararları	160
“Ordusuz” Japonya’nın “sembolik” adımları.....	161
BM genel sekreterleri ve görev süreleri.....	164
Biriken aidat borçları (<i>UN arrears</i>) sorunu.....	169
Genel Kurul’da karar yeter sayısı	171
BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (<i>UN High Commissioner for Refugees-UNHCR</i>)	172
Bağılantısızlar Hareketi (<i>Non-Aligned Movement / NAM</i>)	174
Veto yetkisine sahip beş daimi üye.....	179
Geçici üye kotaları.....	180
Eşitler, daha eşitler, daha da eşitler.....	180

Sorun-konu-durum-uyuşmazlık.....	185
BM’de reform çalışmaları.....	187
Makul olmayan veto (<i>unreasonable veto</i>) tartışması	190
Uluslararası hakemlik ve uluslararası mahkemeler	200
UAD’nin 1986 Nikaragua vs. ABD Kararı	203
Kosova’nın Bağımsızlık İlanı Konusundaki Danışma Görüşü	205
Uluslararası hukukun yardımcı kaynakları	206
Nükleer Silahların Hukuksallığı Konusunda Danışma Görüşü	208
BM Antlaşması madde 10	218
BM Antlaşması madde 12/1.....	218
Kore Savaşı ve 377 (A) sayılı “Barış İçin Birleşme” kararı	220
Güvenlik Konseyi’nin “görüşme tekeli” uygulaması	224
Olağanüstü özel toplantılar.....	226
Uyuşmazlıkların (yargı-dışı) barışçıl çözümü yöntemleri.....	229
BM Antlaşması madde 2/4 (Kuvvet kullanma yasağı).....	231
Yapılageliş kuralları	232
<i>Jus cogens</i> (buyruk kural)	233
Önalıcı meşru müdafaa – önleyici meşru müdafaa.....	239
BM Antlaşması 103. madde	245
Uluslararası antlaşmaların BM’ye tescili ve geçerliliği	246
Saldırı/Saldırganlık (<i>aggression</i>).....	250
Güvenlik Konseyi’nin “sınırsız” takdir yetkisi uygulamaları	253
BM Antlaşması madde 2/7.....	257
Yunan İç Savaşı (1946-1949)	259
Doğu–Batı ve bölünmüş devletler.....	259
Brejnev doktrini.....	260
Somalî’de deniz haydutluğuyla mücadele	261

“Uluslararası terörizmle mücadele”	263
İnsani müdahale ve koruma sorumluluğu.....	264
1973 Sayılı Güvenlik Konseyi kararı.....	266
<i>Sui generis</i> bir evrensel örgüt olarak BM	267
BM Antlaşması VII. Bölüm: Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı/Saldırganlık Eylemi Durumunda Alınacak Önlemler (ilgili 39-43. maddeler).....	268
2003 Irak işgali ve uluslararası hukuk	271
“Gerekli tüm önlemleri alma” (<i>take all necessary measures/actions</i>)	272
“Uluslararası kolluk kuvveti”	275
Birer “zorlama tedbiri” olarak uluslararası ceza mahkemeleri	277
UCM’nin yargı yetkisine giren suçlar.....	283
UCM’nin “tamamlayıcı” yargı yetkisi	284
“Yeterli ağırlık” ölçütü	285
“Madde 98 antlaşmaları”	287
<i>Proposed Text of Article 98 Agreements with the United States July 2002</i> ...	288
Güvenlik Konseyi daimi üyeleri ve UCM	290
Filistin’in UCM üyeliği.....	291
Uluslararası ceza mahkemeleri, siyaset ve Srebrenica	292
Kenya’nın 16. maddeyi işletme talepleri.....	294
Türkiye ve UCM	297
UAEA’nın yapısı	297
UAEA-BM ilişkisi	298
Nükleer statükoyu tehdit, UAEA, NPT.....	302
İran’ın nükleer faaliyetleri, UAEA ve Güvenlik Konseyi.....	303
UAEA, “Kitle İmha Silahları’nın denetimi” ve Irak’ın işgali	305
“45 dakika” tartışması.....	306
Barış Güçleri’nin idari yapılanması.....	308

Srebrenitsa Katliamı, Hollanda Barış Güçleri ve uluslararası sorumluluk	310
Barış Güçleri'nin işlevselliği	312
Faaliyet alanlarına göre BM Uzmanlık Örgütleri	320
BM Kalkınma Grubu (United Nations Development Group - UNDG)	321
BM Kalkınma Programı (<i>The United Nations Development Programme - UNDP</i>)	322
BM Çevre Programı (<i>The United Nations Environment Programme - UNEP</i>)	322
"Posta"dan "e-posta"ya	325
Sivil havacılık	333
NOTAM	334
İklim değişikliği tartışmaları	337
İklim Değişikliği Panelleri (IPCC)	338
Filistin'in DSÖ'ye üyelik arayışı ve ABD engeli	341
Filistin'in UNESCO üyeliği, ABD ile İsrail'in üyelikten çıkması ve ABD'nin tekrar üyeliğe dönmesi	348
Dünya Kültür Mirası	349
Kırsal Kalkınma	354
UNIDO Üyeliğinden Çekilenler	357
Fikri ve Sınai Mülkiyet	361
ILO Kurucu Belgesi	366
ABD'nin ILO üyeliği	367
1969 Nobel Barış Ödülü (ILO)	371
Komünist ülkeler ve Bretton Woods İkiizleri	374
IMF üyeliği	375
IMF-BM ilişkisi	376
Kota ve Özel Çekme Hakları (SDR)	378
1971 Nixon Şoku	379

Bretton Woods sisteminden post-modernizme!	380
Neo-liberal politikalar	381
IMF'nin ve Dünya Bankası'nın koşulluluk politikası	382
BRICS ülkeleri	384
"Dünya Bankası Grubu" ve "Dünya Bankası"	385
Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (<i>International Bank for Reconstruction and Development - IBRD</i>)	388
Uluslararası Kalkınma Birliği (<i>International Development Association - IDA</i>)	388
Yeni Kalkınma Bankası.....	389
ICSID üyeleri	392
DTÖ Antlaşmaları	396

Giriş

Uluslararası örgütler, uluslararası ilişkiler alanının önemli aktörleri arasında yer almakta. Diğer önemli aktör olan devletler tarafından kurulan ve bu nedenle “hükümetlerarası uluslararası örgütler” olarak da anılan bu türden yapılar, özellikle 20. yüzyıl itibarıyla niceliksel ve niteliksel anlamda ön plana çıkmaya başladı. Şöyle ki, 1648 Vestfalya Antlaşmaları’yla kurulduğu varsayılan modern uluslararası ilişkiler sistemi, başlangıçta devletleri yegâne uluslararası aktör olarak kabul etmişti. Geleceğin ulus-devletleri olan merkezi devletlerin İmparatorluk ve benzeri yapılardan bağımsızlıklarını ilan etmesi anlamına da gelen Vestfalya Antlaşmaları, tam da bu nedenle ilk dönemde mutlak egemenlik nosyonunun çok güçlü bir şekilde ön plana çıkmasına neden oldu.

Hükümetlerarası örgütler ve uluslararası örgütler

İkiden fazla devlet ya da ülke tarafından uluslararası hukuk düzeni içerisinde kurulan tüzel kişilikler genel olarak “uluslararası örgüt” kavramıyla anılmaktadır. Aslında bu genel kavram, devletler arasında kurulanları olduğu gibi gerçek ya da tüzel kişilikler tarafından oluşturulan resmi ya da gayri resmi her türlü oluşumu da içermektedir. Öte yandan, bu çalışmanın da ana konusu olduğu üzere, devletler tarafından genellikle hükümetler eliyle kurulan resmi örgütlere de “uluslararası örgütler” denilmektedir. Her ne kadar “hükümetlerarası uluslararası örgütler” (*inter-governmental organisations/international governmental organisations*) kavramı bu anlamda daha yerinde ve açıklayıcı olsa da, hem kullanım kolaylığı hem de literatürde yerleşmiş olması nedeniyle bu çalışmada da “uluslararası örgütler” kavramı tercih edilecektir.

Bu yeni aktörler, içeride sil baştan bir siyasal ve hukuksal sistem yaratma ihtiyacının etkisiyle hem kazandıkları egemenlik ve bağımsızlığa çok fazla

önem atfetmekte hem de dış ilişkilerini asgari seviyede tutmaktaydı. Bir başka deyişle, mevcut üst otoritelerden bağımsızlaşarak ilan edilen egemenlik, benimsenen yeni paradigmanın “iç” ve “dış” siyasetle hukuk sistemlerinin oluşturulması amacıyla mutlaklaştırılmış, bu da “uluslararası ilişkiler”i diplomatik ilişkilerle büyük ölçüde savaş ve antlaşmaların yapılması gibi “geleneksel” ve bir anlamda zorunlu alanlarla sınırlı tutmuştu. Dolayısıyla, yeni kurulan merkezi devletlerin birbirleriyle ilişkilerini belirli kurumsal yapılara ya da “işbirliği mekanizmaları”na kavuşturması gibi bir ihtiyaç fazla ön plana çıkmamıştı. Hatta devletlerin bu dönemde ziyadesiyle “cimri” olduklarını ve henüz ilan ettikleri ve bir anlamda içini doldurmaya çalıştıkları kendi mutlak egemenliklerini göstermek için diğer devletlerle belirli bir seviyenin üstünde ilişkilere mümkün merteye girmediklerini söylemek dahi mümkündür.

Ayrıca, Vestfalya Antlaşmaları’yla ortaya çıkmakta olanın nihayetinde bir “Avrupa Kamu Hukuku” sistemi olduğunu da dikkate almak gerekir. Şöyle ki, söz konusu antlaşmalar Avrupa’da bile bugünkü anlamıyla tüm kıtayı/bölgeyi kapsar nitelikte değildir. Vestfalyan sistemin Rusya ve Osmanlı gibi dönemin Doğu Avrupa’daki aktörlerini de içerecek şekilde tüm bölgeye ve sonra da tüm dünyaya yayılması, en erken ancak 19. yüzyıl itibariyle mümkün olacaktır. Hatta en azından potansiyel kapsayıcılık açısından bir “uluslararası” ilişkiler ve hukuk sisteminin doğması için belki de Milletler Cemiyeti’nin kurulmasını beklemek gerekecektir. Kısacası, yegâne aktörü merkezi/ulus(al) devletler olan uluslararası ilişkiler ve hukuk sisteminin oluşması birkaç yüzyılla yayılmıştır.

Öte yandan, modern anlamda mutlak egemen merkezi devlet anlayışının Avrupa’da yerleşmesi sürecinin belirli bir noktasında devletler yekdiğerleriyle simetrik ya da asimetrik ilişkilerini bir biçimde yoğunlaştırmaya da başlamıştır. Çeşitli nedenlerle artan işbirliği (ihtiyacı), bu anlamdaki ilişkilerin daha rahat yürütülmesi için belirli mekanizmaları da gerekli kılmaya başlamıştır. Nitekim devletlerin bu yöndeki ilk adımı, konferans, kongre vb. adlarla anılan kapsamlı toplantılar olmuştur. Günümüzde de başvuru ve bir uluslararası örgüt kurmayla da sonuçlanabilen bu türden yöntemler, çok-taraflı ilişkilerin yürütülmesinde önemli bir “tecrübe” ve “aşama” olmuştur. Gerçekten de 18. ve 19. yüzyıllara damgasını vuran uluslararası konferans ve kongreler, bir yandan belirli alanlarda devletlerarası ilişkilerin yürütülmesine zemin sunarken diğer yandan da özellikle “işbirliği” gerektiren alanlardaki faaliyetlere belirli bir süreklilik ve kurumsallık kazandırma fikrini de gündeme getirmiştir. Kuşkusuz bu, toplanan her devletlerarası konferansın ya da kongrenin

kurumsal bir yapıya evrildiği ya da evrileceği anlamına gelmemektedir. Ancak, ilgilenilen konuya göre bu tür toplantıların belirli zaman aralıklarında yapılması ya da işbirliğinin belirli bir kurumsal mekanizmaya kavuşturulması düşüncesi zamanla ön plana çıkabilmiştir. Böylece kendisini hissettiren süreklilik ve belirli bir kurumsal yapı ihtiyacı, yine günümüzde sıklıkla görülebildiği gibi, modern uluslararası örgütlerin kurulmasının arkasında yatan en temel faktördür.

Bu arada, ileride ayrıntılı olarak ele alınacak olmasına rağmen hemen vurgulamak gerekirse, uluslararası örgütlerin kuruluş süreci açısından resmedilmeye çalışılan “uluslararası ilişki” veya “uluslararası işbirliği” arayışları ya da uygulamaları, devlet merkezli güç ilişkilerinden ve sosyo-ekonomik, askeri ve siyasi güç (dengesi) arayışından tümüyle bağımsız olmayabilir, değildir de. Zira devletlerin “teknik işbirliği ihtiyacı/arayışı” olarak nitelenebilecek konularda da belirli bir Realpolitik tutum sergileyebildikleri ve “işbirliği” kavramının içini de yine devlet-merkezli doldurabildikleri söylenebilir. Kısacası, uluslararası örgütlerin ilk ortaya çıkış sürecini, dolayısıyla kuruluş mantıklarını nötr bir “işbirliği ihtiyacı” kavramına başvurarak açıklamak yanıltıcı olabilecektir. Zira süreçten ve sonuçtan bağımsız olarak, uluslararası örgütler nihayetinde (hala) sadece devletler tarafından kurulmaktadır ve “(teknik) işbirliği ihtiyacı” nedeniyle kurulduğu kabul edilebilecek örgütlerin bile uluslararası sistemdeki güç ilişkileriyle ya doğrudan ilişkisi vardır ya da zamanla ortaya bu yönde bir resim çıkmaktadır.

Yukarıda da vurgulandığı gibi, ilksel örnekleri 19. yüzyıl içerisinde olsa da, bugün sayısı dahi bilinmeyen modern uluslararası örgütlerin 20. yüzyılla birlikte olgunlaştığını söylemek mümkündür. Belki de bu anlamdaki en belirleyici örnek, evrensel iddialı ilk örgüt olan Milletler Cemiyeti'nin (MC) Birinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından 1919'da kurulmasıdır. Sömürge altındaki ülkelerin parçası sayıldıkları sömürgeci devletler üzerinden zaten kapsandığı ve mağlup devletlerin de aşamalı olarak üye olduğu düşünülürse, MC, isteyen tüm bağımsız devletlerin üyeliğine ilke olarak açık yapısı ve uhdesinde topladığı yetkilerle, “uluslararası” sistemin tümüne yayılma potansiyeli taşıyan, daha da önemlisi kendisine “evrensel” yetkiler verilen ilk yapıdır. Yine 19. yüzyılın sonu itibarıyla artan devletlerarası temas nedeniyle kurulmaya başlayan “teknik” örgütler de hesaba katılırsa, modern uluslararası örgütlenme düşüncesi ve pratiğinin 20. yüzyılla birlikte yayıldığını ve derinleştiğini söylemek mümkündür.

Çeşitlenen ve farklılaşan devletlerarası ilişkiler mantığı, özellikle kuvvet kullanmayı da yasaklayan Birleşmiş Milletler'in (BM) İkinci Dünya Savaşı henüz resmen bitmeden kurulmasıyla da yeni bir boyut daha kazanmıştır. Öyle ki, BM Antlaşması'nın ileride ele alınacak çeşitli nedenlerle uluslararası ilişkiler sisteminin merkezine yerleşmesiyle Vestfalya Sistemi de artık "BM sistemi" diye anılmaya başlayacaktır. Böylece BM, modern uluslararası ilişkiler ve hukuk sisteminin ana parametrelerinden birisi olacaktır. Bu durumun konumuz açısından önemiye, BM Antlaşması'nın da bir anlamda hukuksal zemin sunduğu ve hatta teşvik ettiği uluslararası örgütlerin öneminin giderek artmasıdır. Nitekim artan uluslararası temasın ya da olumlu-olumsuz etkileşimin etkisiyle BM'nin kuruluşunu izleyen dönemde bir kısmı BM çatısı altında olmak üzere birçok uluslararası örgüt kurulmuştur. 1950'lerin ilk yarısıyla başlayan Soğuk Savaş'ın etkisiyle dünyanın adeta ikiye bölünmesiyle birbirinin ikizi olduğu söylenebilecek "Blok-içi" örgütler kurulurken, bu da "Üçüncü Dünya" devletleri tarafından *Bağlantısızlar Hareketi* gibi yine küresel iddialı "özgün" bir örgütün kurulmasına neden olmuştur. Aynı dönemde irili ufaklı birçok bölgesel örgüt de kurulmuştur.

Öte yandan, Küba Bunalımı'nın ardından başlayan yumuşama dönemi ve özellikle de 1975'te Helsinki Nihai Senedi'nin ilan edildiği Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı süreci, uluslararası sisteminin işleyişine önemli etkide bulunmuştur. Nitekim 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılması, 1991'de de SSCB'nin dağılmasıyla Soğuk Savaş sona ermiş, buysa uluslararası örgütlenme anlayışını yeni bir boyuta taşımıştır. Bir yanda hem ulus-üstü bütünleşme projesine evrilen Avrupa Birliği'nin hem de Soğuk Savaş döneminde Batı Bloku'nun askeri ittifak örgütü olan NATO'nun Orta ve Doğu Avrupa'ya doğru yayılması, diğer yandaysa BM'nin geleceği ve uluslararası ilişkiler/işbirliği alanının alacağı istikamet tartışılır olmuştur. Yine bu döneme eşlik eden küreselleşme tartışmaları, ya küresel düzeyde yeni örgütlerin kurulmasına ya da yine NATO gibi mevcut örgütlerin kendisine yeni istimatler çizerek dönüşmesine neden olmuştur. Daha da önemlisi, özellikle 11 Eylül Saldırıları'nın ardından daha rahat ifade edildiği üzere ABD'nin tek süpergüç hatta küresel hegemonik devlet olarak anılmaya başlamasıyla da uluslararası sistemde başta BM olmak üzere uluslararası örgütler tekrar tartışma konusu olmuştur. Zira bir yandan küreselleşme sürecinin "bütünleştirici"/"homojenleştirici" dinamikleri diğer yandan ABD hegemonyası tartışmaları, bir şekilde uluslararası örgütleri de doğrudan ilgilendiren gelişmelere neden olmuştur. Bu dönemde bir yandan BM'nin yeni dönemin ihtiyaçlarına uygun yapılandırılması hatta

terk edilmesi önerileri artarken*, neredeyse 1945'ten beri "sessiz sedasız" kurumsallaşan BM Uzmanlık Örgütleri de çalışma alanlarında ulaştıkları evrensel kapsayıcılıkla birlikte küreselleşme tartışmalarının merkezinde daha fazla yer almaya başlamıştır.

Ne var ki, 2008'de yaşanan küresel finans kriz sonrasında uluslararası sistemle ilgili tartışmalar yeni bir boyut kazanmıştır. Bir yandan artan küresel ekonomik, finansal, siyasal ve toplumsal istikrarsızlıklar 2000'lere kadar aşındığı ve hatta terk edilmekte olduğu düşünülen "devlet" in tekrar ön plana çıkmasına neden olmuş gözükmektedir. Finansal krizden devletlerin ekonomiye müdahalesiyle çıkılabileceği fikri ve uygulaması, artan siyasal istikrarsızlıkların tetiklediği kitlesel göç hareketleri nedeniyle toplumsal açıdan da destek görmeye başlamıştır. Genel olarak tüm küresel siyasette yaşanan tartışmaları daha da görünür ve kritik hale getirense, 2019 Covid-Pandemisi olmuştur. Bir yandan her düzeyde içe kapanmayı çağrıştıran gelişmeler, özellikle küresel tedarik zincirlerinde yaşanan aksamalarla birlikte yeni tartışmaları da gündeme getirmiştir. Bir yandan ulusçu/devletçi söylem ve pratikler artarken, ironik şekilde küresel sistemin yeniden tesis edilmesi yönünde kimi girişimler de hız kazanmışa benzemektedir. Özellikle Irak İşgali'nden beri tartışma konusu olan ABD hegemonyasına yönelik alternatiflerin daha yüksek sesle dile getirildiği görülmektedir. Örneğin Rusya Federasyonu bölge ve dünya siyasetine daha aktif şekilde tekrar katılmaya başlamış ve Ukrayna ve Suriye krizlerinde açık şekilde görüldüğü üzere ABD'yi dengeleme arayışına girmiştir. Özellikle Ukrayna krizinde Avrupalı devletlerin "kendi değerlerine aykırı" tutumları nedeniyle "Batı"nın moral/normatif üstünlüğünün önemli ölçüde aşınmaya başladığı açıktır. Bu süreçte Çin'in ekonomik hamlelerini siyasete tahvil etme arayışı, BRICS oluşumu ve Ortadoğu'daki gelişmeler de küresel siyasetin yeniden şekillenmesi tartışmaları bağlamında önemli gelişmelerdir. Keza Çin "askeri" olarak da kendini göstermeye başlarken, "Körfez" de önemli bir "ekonomik" ve "stratejik" aktör olma girişimleriyle anılmaya başlamıştır. Çin'in bölge ülkeleriyle İsrail'i yakınlaştırma girişimlerinin dikkat çektiği bir dönemde Hamas'ın 7 Ekim 2023'teki saldırılarıyla başlayan ve BRICS üyesi de olan Güney Afrika'nın İsrail'i UAD'ye "Soykırım Sözleşmesi" kapsamında dava etmesiyle yeni bir hale bürünen çatışmalar, küresel siyasette köklü tartışma ve gelişmeler yaşandığını düşündürmektedir.

* Bkz. "ABD'de 11 Eylül Saldırıları sonrası BM tartışmaları" kutusu, s. 52.

Tüm bu gelişme ve tartışmalar, özellikle BM'nin (güncellenerek dönüştürülmesi talepleriyle birlikte) tekrar bir "uluslararası/ortak" zemin olarak gündeme gelmesine neden olmuş gözükmektedir. Keza Trump döneminde ABD'nin NATO'ya bakışına dair yaşanan tartışmalar da özellikle Ukrayna Savaşı sürecinde Avrupa'nın kendi güvenlik sistemine sahip olması yönünde girişimleri tetiklemiştir. Bilahare Finlandiya ve İsveç'in NATO üyeliğine dair tartışmaların orta ve uzun vadede nereye evrileceğini kestirmek kolay değildir. Yine de, NATO ve BM özelinde yaşanan her tartışmanın BRICS ve Şangay İşbirliği Örgütü gibi zeminlerde bir karşılığının olması (ya da tersi), tüm tartışmalara rağmen uluslararası örgütlerin uluslararası sistemin önemli ve göz ardı edilemeyecek aktörleri olarak algılanmaya devam ettiği söylenebilir.

Bunun en temel nedeniyse, ileride ele alınacağı gibi, hangi görüşü ya da yaklaşımı benimserse benimsesin tüm devletlerin uluslararası örgütlere bir şekilde atfettiği önem, anlam, işlevsellik ve meşruiyettir. Uluslararası örgütler, modern uluslararası ilişkiler ve hukuk sisteminin önemli öznelerinden biridir ve daha da önemlisi ana aktör ve özne olarak görülen devletlerin çeşitli nedenlerle kullanışlı ya da gerekli bulunduğu siyasal ve hukuksal araçlar olarak özel öneme sahiptir. Şöyle ki, devletler, uluslararası örgütler kurma fikrine sadece tek başına yapamayacakları faaliyetler için değil tek başına yapmayı tercih etmeyecekleri ya da tek başlarına yapıyor gibi algılanmasını istemedikleri faaliyetler için de başvurmaktadır. Buysa uluslararası örgütlerin "ortak çıkar ve ihtiyaçlar için" olduğu kadar "bireysel çıkar ve ihtiyaçların ortak sorunlar olarak sunulması için" meşrulaştırıcı ya da mümkün kılıcı araçlar yani birer "ara yüz" olarak görülebildiği anlamına da gelmektedir. Zira devletlerin tekil çıkarlarını belirli bir örgüt kararı veya uygulaması zemininde o örgütün ve hatta "uluslararası toplum"un talebi ya da kararı olarak sunma yönünde ciddi bir manevra alanı kazanabildikleri açıktır. İleride örnekleriyle tartışılacağı gibi, bu durum BM gibi "evrensel/küresel" örgütler ve "BM sistemi" gibi bütünsel yapılar bağlamında da özellikle söz konusu olabilmektedir.

Son olarak, gündemde olan küreselleşme tartışmalarının da özellikle BM ve benzeri uluslararası örgütler alanına ciddi etkileri olduğu söylenebilir. Farklı şekillerde tanımlanmakla birlikte, belirli sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, sosyo-politik ve hukuksal parametrelere küresel çapta işlerlik kazandırma süreci olan küreselleşme, başta devletler olmak üzere uluslararası ilişkiler alanının geleneksel aktörlerini ciddi bir biçimde etkilemektedir. Zira klasik anlamda bağımsız ve egemen devletlerin "işbirliği" amacıyla kurduğu uluslararası örgütlerin, bağımsızlık ve egemenliğe artık "farklı" anlamlar yüklediği

küreselleşme döneminde aynı yaklaşım çerçevesinde ele alınmasının artık çok açıklayıcı olmadığını belirtmek gerekir. Bir başka deyişle, klasik dönemde ekonomik, askeri, siyasi vb. zeminlere oturan güç ilişkileri çerçevesinde şekillenen devletler arası ilişkilerinin bir uzantısı olan uluslararası örgütler, hem devletin anlam ve işlevinin hem de devlet-dışı aktörler gibi farklı öznelerin devreye girmesiyle uluslararası sistemin dönüştüğü küreselleşme döneminde yeni özellikler taşımaya başlamıştır. Yine ileride BM bağlamında tartışılacağı gibi, bu durum başta Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) olmak üzere neredeyse tüm BM Uzmanlık Örgütleri bağlamında açıkça görülmektedir. Öyle ki, bu kurumlara eleştirel yaklaşan aktörlerin BRICS ve Şangay İşbirliği Örgütü gibi zeminlerde benzer alternatif yapılar kurma girişimleri, uluslararası örgütlere atfedilen önemin iyi bir göstergesidir. Devletlerin egemenlikleri çerçevesinde görece belirleyici olduğu dönemden uluslararası örgütlerin kısmen de olsa devletler üzerinde görece belirleyici olduğu döneme geçişin yaşanmakta olduğunu söylemek artık daha mümkündür (Ayrıca bu süreç, kendisini AB gibi ulus-üstü örgütlerde “özgün” bir şekilde de gösterebilmektedir).

Kısacası, devletler tüm tartışmalara rağmen uluslararası sistemin geleneksel aktörü olmaya devam etmekle birlikte bizzat onlar tarafından çok çeşitli nedenlerle kurulan uluslararası örgütler de bir yandan devletlerin kolektif uzantısı bir yandan da her geçen gün artan şekilde kendilerine has özerklikleri ve hatta belirleyicilikleri olan aktörler/özneler olarak sistem içerisinde faaliyet göstermektedir. Nitekim bir kere kurulduktan sonra sınırlı ve işlevsel de olsa uluslararası kişilik kazanan uluslararası örgütler, uluslararası sisteme her geçen gün artan şekilde kısmî ya da önemli etkilerde bulunabilmektedir. Bu etkiler, geleneksel anlamda kimi devletlerin bu işlevsel araçları/ara yüzleri kendi politika ve beklentileri çerçevesinde hareket ettirmesiyle söz konusu olacağı gibi, özellikle bazı uluslararası örgütlerin kurucu ve üye devletlerden (görece) bağımsız hareket etmesi ve hatta kurucusu olan devletlerin dahi karar-alma ve politika yürütme süreçlerini belirlemesi şeklinde de karşımıza çıkabilmektedir. O zaman, bugün birçok uluslararası meseleyi iyi analiz edebilmek için devletler kadar özellikle “BM sistemi”ni oluşturan uluslararası örgütlerin en geniş anlamıyla anlam ve işlevlerini de takip etmek ve hesaba katmak gerekmektedir.